

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA PIEPTĂNĂȚURA ÎN CURSUL EPOCII NEOLITICE PE TERITORIUL ROMÂNIEI

Eugen COMȘA

Studiarea figurinelor antropomorfe din diferitele culturi din timpul epocii neolitice de pe teritoriul României, ne-a permis, cu timpul, să aprofundăm, până în prezent, unele probleme referitoare la îmbrăcămintea și la încălțăminte a oamenilor din acea epocă îndepărtată, dar atât de interesantă din istoria veche a Patriei noastre.

În lucrarea de față vom încerca să strângem la un loc datele despre modul cum își aranjau părul femeile și bărbații din epoca neolitică, bazându-ne pe redarea părului, în special, pe diverse figurine antropomorfe de lut ars. Numărul unor astfel de figurine este relativ redus, dat fiind faptul că în unele culturi capul figurinelor era stilizat mult, fiind redat — după anumite „canoane” — adesea chiar fără amănuntele anatomice obișnuite. De asemenea, vom folosi și unele date oferite de o serie de capace cu chip omenesc și de indicii rezultate din observații făcute asupra unor morminte.

Pe teritoriul țării noastre, până în prezent, una din cele mai vechi figurine de lut ars, din categoria celor care ne interesează în legătură cu tema studiată, este o piesă descoperită la începutul secolului, în așezarea aparținând purtătorilor culturii Starčevo-Criș, de lângă Beșenova Veche (azi Dudeștii Vechi), din județul Timiș.

Figurina este fragmentară, foarte stilizată și probabil reprezintă un bărbat. Capul și gâtul înalt au împreună forma cilindrică. Pe față sînt redați numai ochii, ca două liniuțe înclinate, orizontale și nasul ca o proeminență micuță. Partea de sus a capului este arcuită și pe ea, de la frunte spre creștet sînt trasate mai multe linii subțiri, paralele și dese, care redau părul plețnat. Corpul figurinei este și el cilindric, partea inferioară fiind ruptă din vechime. Prin două proeminențe laterale sînt probabil înfățișate șoldurile, iar în față este o prelungire¹ (fig. 1/1).

Alte cîteva piese interesante au fost scoase la iveală tot din așezarea de tip Starčevo-Criș menționată. Mă refer la încă patru figurine foarte stilizate (fig. 1/2, 3,4,6) de lut, cu partea de jos netedă, pentru a fi așezate în picioare, iar cea de sus este arcuită pentru a reda capul. Pe fiecare din ele sînt indicați foarte sumar ochii, nasul și pe una gura. Pe trei din cele patru figurine părul este înfățișat prin cîteva linii paralele, de la frunte pînă pe spate² (fig. 1/1, 2, 6). Pe cea de a patra este reprezentat un alt mod de a aranja părul anume despărțit pe mijloc printr-o „cărare” și plețnat în părți, după cum rezultă din linia înclinate trasată pe mijloc și din liniuțele laterale³ (fig. 1/4).

În ținuturile vecine din Ungaria, într-o așezare aparținând tot culturii Starčevo-Criș, de la Kotacpart din punctul Vata-tanya, s-a găsit o figurină feminină, importantă pentru tema noastră. Din ea s-a păstrat numai porțiunea de la piept în sus. Lîngă marginea infe-

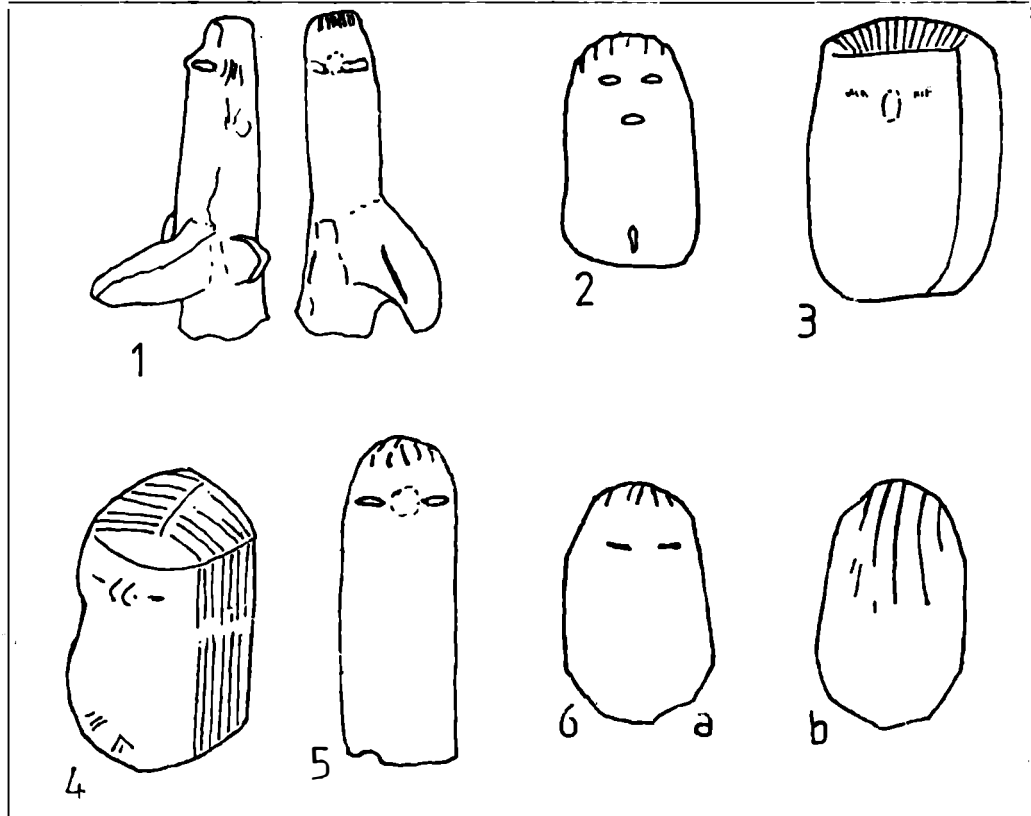

Fig. 1 CULTURE STARČEVO-CRIȘ: 1—4, 6. Beșenova Veche (= Dudeștii Vechi 1 = d'après I. Kutzian, *OP. CIT.*, pl. XLIV/4 a, b; 2—4, 6 = d'après Gh. Lazarovici, *OP. CIT.*, pl. X/A/3, 7. 6, 4—5); 5 = d'après I. Kutzian, *OP. CIT.*, pl. XLIII/7).
I. Kutzian, *OP. CIT.*, pl. XLIII/7).

rioară se văd părți din sîni. Brațele erau scurte și masive. Figurina avea gîtul gros și relativ înalt. Capul fusese arcuit deasupra și puțin lărgit în părți. Ochiul sînt redați prin linii incizate orizontale, iar nasul ca o proeminență mică, spartă. Bărba este reliefată, aproape ascuțită. De la frunte spre creștet și pe spate, pînă în dreptul pieptului, sînt trasate linii incizate aproximativ paralele reprezentînd părul lung, pleptănat, resfirat pe spate și puțin în față, pe umărul drept ⁴ (fig. 2).

O altă figurină din Ungaria, din cadrul așezării de la Kopáncs-Zsoldos-tanya are forma de coloană cilindrică, cu gîtul înalt. La partea superioară sînt indicați ochii și nasul, iar spre creștetul arcuit sînt trasate cîteva linii incizate, redînd părul ⁵ (fig. 1/5).

Am amintit mai sus și piesele descoperite în estul Ungariei, deoarece considerăm că același mod de a-și aranja părul îl aveau și femeile din arealul culturii Starčevo-Criș, din vestul țării noastre.

Din analiza tipologică a pieselor descrise rezultă că purtătorii culturii Starčevo-Criș din vestul țării noastre și din regiunile vecine, obișnuiau să-și pleptene și să-și aranjeze părul în diferite moduri. În mai multe cazuri se vede că intenția era de a reda pe figurine

părul pleptănat peste cap, fără cărare. În unele cazuri probabil femeile mai tinere, își pleptăneau părul peste cap și îl respirau pe spate și pe un umăr în față. Pe o singură figurină feminină părul este reprezentat ca fiind pleptănat cu o „cărare” pe mijloc. Din cele relatate se cuvine subliniață observația că în aceeași așezare a culturii Starčevo-Criș, de la Dudeștii Vechi, după cum o indică figurinele menționate, femeile obișnuiau să-și pleptene părul peste cap, pe spate, dar și cu „cărare” pe mijloc. Bărbații din cultura analizată obișnuiau și ei să-și pleptene părul spre spate, tot fără cărare.

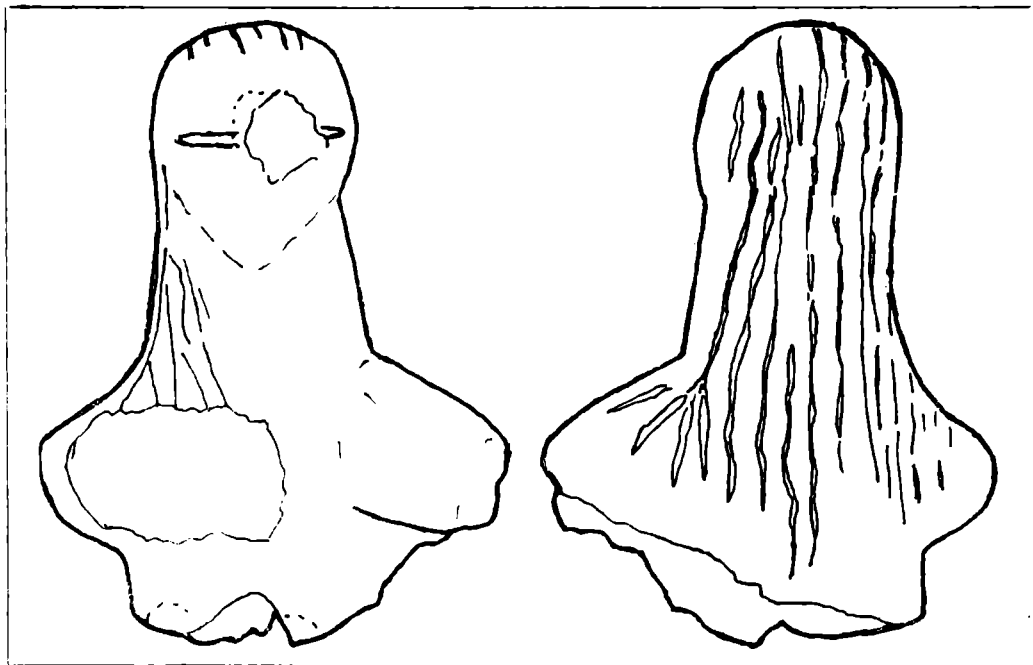
Purtătorii culturii Vinča din Banat au modelat și folosit numeroase figurine de lut ars. După părerea noastră, pe chipul acelor figurine era reprezentată câte o mască, avînd o anumită formă în fiecare fază de evoluție a culturii. De aceea este ușor de înțeles de ce pe capul lor este, atît de rar, redat părul.

Presupunem că pe două figurine, datînd din perioada de început a culturii, din faza Zorlențu Mare, descoperite în așezarea de la Zorlențu Mare (Jud. Caraș-Severin) este reprezentată pleptănătură prin cîteva liniițe incizate.

Din prima figurină s-a păstrat numai capul și gîtul, ca o clipercă. Planul feței fiind înclinat oblic. Pe mască, de formă aproximativ triunghiulară (cu o latură arcuită mult), sînt trasate două linii orizontale înfățișînd ochii și o proeminență mică rotundă, redînd nasul. Mai sus sînt două grupuri oblice de linii înegale, paralele prin care probabil cel care a modelat și ornamentat figurina a vrut să redea părul împărțit în două printr-o cărare⁸ (fig. 3/1).

Din cea de-a doua figurină s-a păstrat tot numai capul și gîtul masiv și înalt. Maska este puternic înclinată și are forma triunghiulară cu colțurile rotunjite. Ochii și nasul sînt reprezentați ca și la plesa precedentă, iar mai sus sînt, de asemenea, două grupuri oblice

Fig. 2 CULTURE STARČEVO-CRIȘ: Kotacpart — Vata-tanya (d'après I. Kutzian, OP. CIT., p. XLIV/8, a, b).

de linii incizate, care presupunem că redau părul despărțit printr-o „cărare” la mijloc ⁷ (fig. 3/2).

Amintim și câteva figurine găsite în așezarea de la Vinča. Atrage atenția o figurină feminină masivă (găsită la 6,4 m adâncime), fragmentară, căreia îi lipsesc capul cu gîtul și partea inferioară a picioarelor. Pe spate sînt trasate o serie de linii incizate, verticale, dese, la fel și în față este cite un grup de linii, pe fiecare umăr. Este evident că pe această figurină a fost reprezentat părul pleptănat spre spate și răsfirat, atît pe spate, cit și pe umeri ⁸ (fig. 4). Prin urmare, pleptănătura de pe figurina descrisă se aseamănă mult cu cea de pe figurina feminină de tip Starčevo-Criș din Ungaria, descrisă mai sus.

Mai amintim și o altă figurină fragmentară, tot de la Vinča. Din ea s-a păstrat numai capul și gîtul. Pe cap sînt indicați ochii prin două linii, și nasul relativ proeminent, iar pe creștet și în părți sînt trasate linii dese, chiar cu porțiuni onduate, redînd părul ⁹ (fig. 3/3).

Din datele prezentate reiese că și femeile din arealul culturii Vinča din sud-vestul țării noastre și din ținuturile vecine, obișnuiau să-și pleptene părul și să-l aranjeze cu „cărare” pe mijloc, dar și dat pe spate și resfirat pe spate și pe umeri, ca și femeile din aria răspîndire a culturii Starčevo-Criș.

Din cuprinsul complexelor de tip Bucovăț din nord-vestul Banatului sîntem în măsură să semnalăm doar o figurină fragmentară din care s-a păstrat numai capul și gîtul. Pe față sînt indicați ochii prin linii incizate și nasul ca o proeminență mică. Părul este redat prin linii distanțate, ca fiind pleptănat spre spate, fără „cărare” ¹⁰ (fig. 3/4).

Pe fondul reprezentat de cultura Vinča, în sud-vestul Transilvaniei, s-a format cultura Turdaș. Prin săpăturile, de la sfîrșitul secolului trecut, din așezarea eponimă, s-au scos la iveală numeroase materiale arheologice, inclusiv figurine. Pentru problema noastră, în cazul de față, sînt utile două categorii de obiecte: capacele și figurinele.

Un fragment de capac reprezintă un chip, uman, cu nas proeminent, ochii indicați prin două linii oblice și gura printr-o linie arcuită. Părul este redat prin două grupuri de linii paralele, distanțate, indicînd că era despărțit prin „cărare” ¹¹ (fig. 5/1). Un alt fragment de capac înfățișă tot un chip stilizat, cu ochii ca două linii, iar mai sus era redat părul sub forma a două grupuri de linii paralele, distanțate și oblice, ca și la piesa precedentă ¹² (fig. 5/2). Din aceeași categorie de capace mai sînt și alte fragmente care pot fi considerate că reprezintă chipuri umane cu amănuntele anatomice și cu părul ¹³.

Tot din așezarea de la Turdaș provin mai multe figurine feminine, unele cu cite o prelungire a capului spre spate, care, după părerea noastră, ar putea reprezenta părul aranjat în „coc” ¹⁴ (fig. 5/7, fig. 5/8).

Expresiv este un cap de figurină modelat realist. Ochii sînt ca două alveole de formă ovală, nasul prelung, gura ovală și urechile mici. Pe cap este indicată „cărarea” și firele de păr prin linii incizate, trasate lateral ¹⁵ (fig. 5/3).

O altă figurină mult stilizată, de formă cilindrică, are capul delimitat jos prin două linii în unghi, ochii redați prin două linii, iar nasul ca un buton rotund. Pe cap este indicat părul despărțit în două, deci pleptănat cu „cărare” ¹⁶ (fig. 5/4).

Dintr-o figurină fragmentară s-a păstrat numai capul de formă ovoidală, cu gîtul masiv și un umăr. Fața este plană, cu nasul prelung, cu ochii și gura indicați prin adîncituri. Pe cap sînt două grupuri de linii, arătînd că și în acest caz, părul era pleptănat cu o „cărare” ¹⁷ (fig. 5/6).

O figurină feminină fragmentară este cu totul deosebită. Din ea s-a păstrat capul, gîtul și o parte din corp. Gîtul îi are masiv, capul rotund reliefat, cu nasul ca o linie. Ochii și gura sînt redați prin înțepături. În jurul capului are ca o „aureolă” de lut, pe care sînt trasate o serie de linii incizate, radiale. S-ar putea să reprezinte un mod de aranjare a părului, legat de o anumită manifestare magico-religioasă ¹⁸ (fig. 5/9).

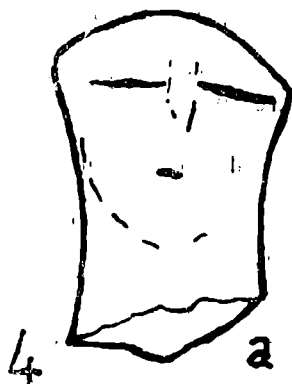
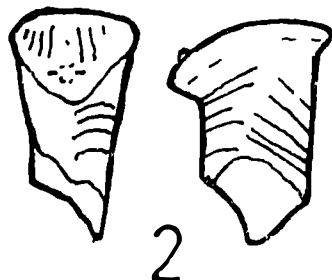

Fig. 3 CULTURE VINÇA: 1—2. Zarlențu Mare (d'après Eug. Comşa și Oct. Răuș, OP. CIT., p. 5, fig. 1/10, 11); 3. Vinča (d'après M. Vasić, OP. CIT., pl. IX/25; 4. GRUPUL BUCOVĂȚ: Fratelia (d'après Gh. Lazarovici, OP. CIT., pl. XXI/J/17).

Nu este exclus ca și chipul uman, fixat pe un fragment ceramic, din așezarea de la Turdaș, să reprezinte o femeie cu corpul ca o coloană, cu brațele îndolte din coate, în jos, cu capul mic de la care pornesc oblic, în două părți, două prelungiri groase, ce ar putea reda părul împletit în două cozi scurte¹⁹ (fig. 5/10).

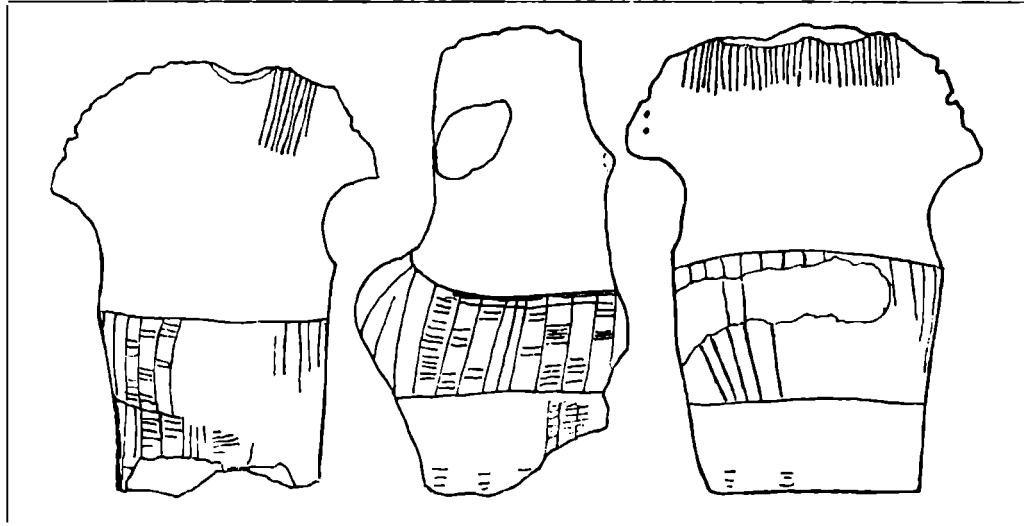

Fig. 4 CULTURE VINČA: Vinča (d'après M. Vasić, OP. CIT., pl. XXXII).

Din prezentarea făcută cu privire la capacele și figurinele din așezarea Turdaș, respectiv cultura cu același nume, rezultă că pînă acum sînt date clare că purtătorii culturii, în special, femeile, pleptănuu părul cu „cărare” pe mijloc.

Prin săpăturile de la Tărtăria (Jud. Alba) s-a descoperit în stratul inferior, corespunzător culturii Turdaș, o figurină fragmentară, avînd pe față o mască triunghiulară, cu obișnuitele liniițe redînd ochii și proeminența micuță a nasului. Pe cap sînt trasate liniițe paralele oblice, care arată că părul era despărțit prin „cărare”²⁰.

Dintr-o altă plesă din stratul Petroști-Turdaș, în aceeași așezare, s-a găsit numul capul cu amănunte anatomice și sus cu o margine îngroșată și crestată, indicînd, desigur, părul pleptănat pe spate²¹.

Din aria culturii Boian, datele despre modul de a aranja părul sînt cu totul sărace. Menționăm doar o figurină de lut ars, de la începutul fazei Giulești, descoperită în complexul de la Greaca (Jud. Giurgiu), în punctul „la Slom”, în pămîntul de umplutură al unei gropi de bordel. Figurina este fragmentară, are fața tocită, dar în spate capul este îngroșat și are forma rotundă, cu un ornament pe mijloc, alcătuit din linii înclinate.²² Considerăm că îngroșarea reprezintă oglindirea unui obicel al femeilor din acea vreme și arie culturală, de a aranja părul într-un fel de „coc” și de a-l acoperi cu un fel de căciuliță, ornamentată cu dungi de diferite culori.

Pe unele din figurinele din arealul aspectului cultural Aldeni II, a fost modelată pe cap o proeminență regulată, de formă rotundă, care presupunem că reprezintă părul aranjat în chip de „coc”²³ (fig. 6).

Din timpul neoliticului târziu datează numul cîteva plesu cu indicarea pleptănăturii.

Din aria de răspîndire a culturii Cucuteni ne-au atras atenția numul trei figurine.

Una a fost descoperită în așezarea de la Trușești (Jud. Botoșani). Prin forma și decorul său este caracteristică pentru faza Cucuteni A, dar spre deosebire de alte figurine cucuteniene din aceeași fază, aceasta are pe plept reprezentate, în relief, trei șiraguri masive; succesive, iar pe spate, pînă mai jos de brîu este redat părul, ca o fișie lată, în relief

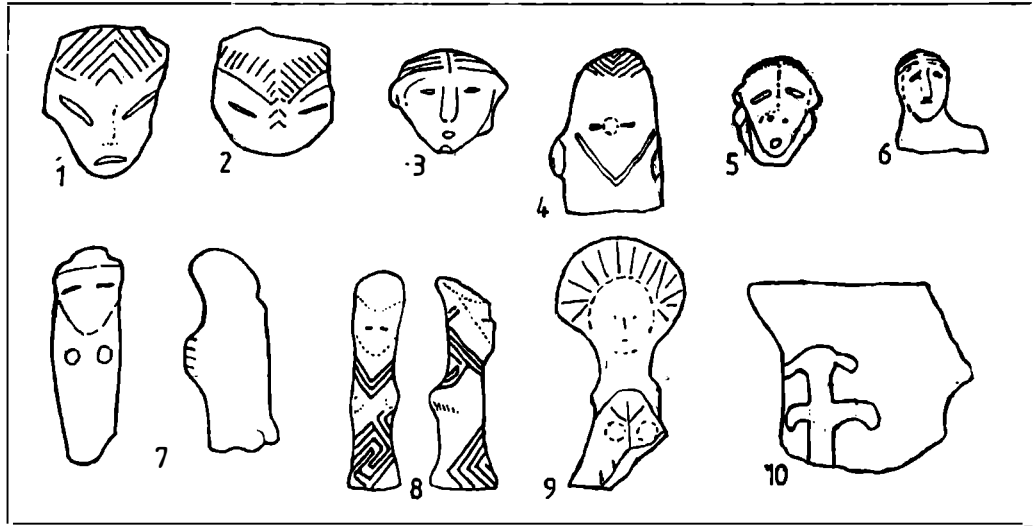

Fig. 5 CULTURE TURDAȘ: 1—10. Turdaș (d'après Roska M., OP. CIT., 1 = pl. CII/16; 2 = pl. CIII/1; 3—6, 8 = pl. CXXXIX/9, 20, 11, 15, 4); 7 = pl. CXXXVII/10; 9 = CXL/1; 10 = pl. CXLI/12).

(fig. 7). Nu este însă clar dacă sînt cozi împletite și alăturate sau de un alt mod de aranjare și legare a părului ²⁴.

Cea de a doua figurină feminină, descoperită tot la Trușești, are lipsă capul și partea de jos a picioarelor. Tot corpul ei este ornamentat cu obișnuitele grupuri de linii, specifice fazei Cucuteni A. Pe spate figurina are reprezentat părul împletit în patru cozi, în relief. Remarcăm și faptul că fiecare coadă are la partea inferioară cîte o podoabă de formă rotundă, cu un orificiu mic la mijloc ²⁵ (fig. 8).

Cea de a treia figurină feminină cucuteniană, datată din faza Cucuteni B, descoperită în Moldova, este cu locul de găsit neprecizat. Reprezintă un personaj feminin așezat. Îi lipsesc numai brațele și picioarele. Pe piept sînt indicații sînilor, iar în jurul gîtului este o linie înfățișînd un șirag. Capul este redat realist, cu fața reliefată, cu nasul puțin ciobit (cu două înfepături în dreptul nărilor), cu ochii ca două adîncituri rotunde și gura ca o creștătură. Lobii urechilor sînt perforați. În față, pe frunte este trasată o linie orizontală, care presupunem că reprezintă o legătură a părului, redat printr-o bombare accentuată a capului ²⁶ (fig. 9).

Din timpul culturii Gumelnița din Muntenia avem un alt fel de indicații cu privire la pieptănătura femeilor.

În deceniul al șaselea datorită unor inundații de primăvară mai puternice ale Dunării, nivelul apelor lacului Bolan a crescut și datorită vînturilor puternice, apele au distrus o fișe din malul de nord-vest al grindului Grădiștea Ulmilor. O cercetare de suprafață efectuată de Niță Anghelescu a dus la descoperirea primelor morminte din cuprinsul necropolei aparținînd purtătorilor culturii Gumelnița. Atunci la unul din schelete, lîngă creștet s-au găsit două ace de aramă, lungi, cu capul de forme diferite ²⁷. Este evident vorba de ace folosite la fixarea părului aranjat în chip de „coc” și la ornamentarea lui. Se pare, că obiceiul amintit era destul de răspîndit la femeile din aria culturii Gumelnița, după cum o dovedește și depozitul de ace de același tip descoperit la circa 100 m distanță de necropola menționată, în marginea tellului gumelnițean numit Bolan B, de pe grindul Grădiștea Ulmilor ²⁸.

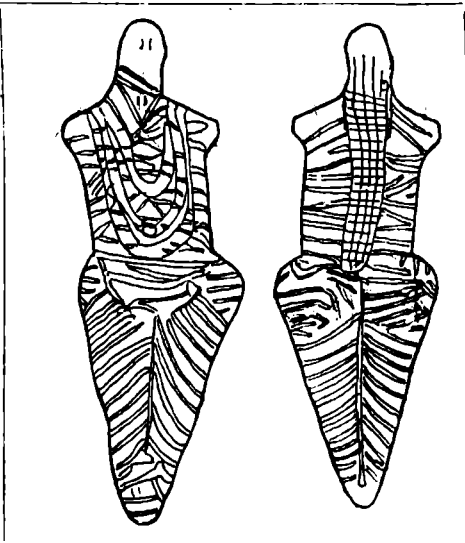
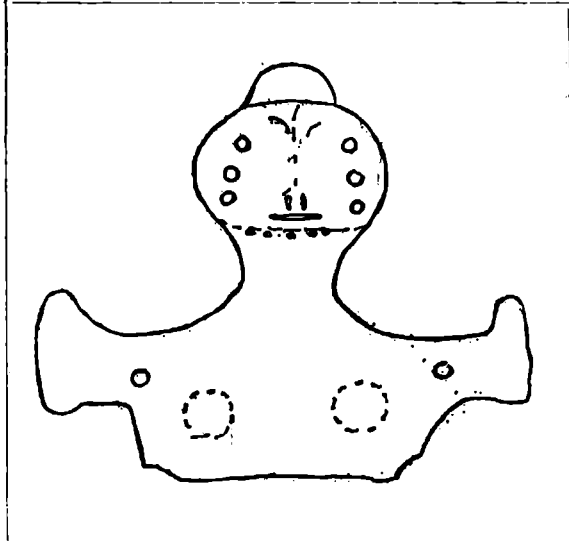

Fig. 6 ASPECT CULTUREL ALDENI II: Aldeni (d'après Vi. Dumitrescu, OP. CIT., fig. 85).

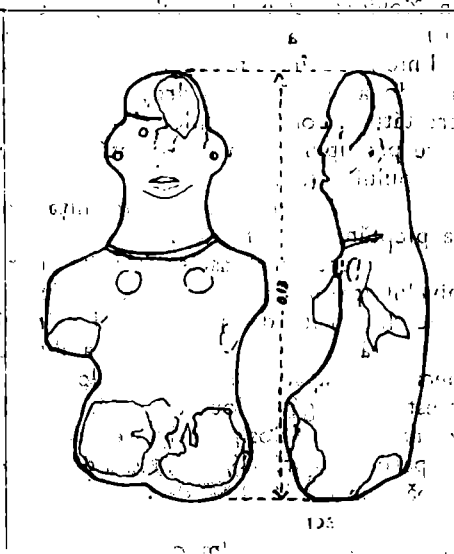
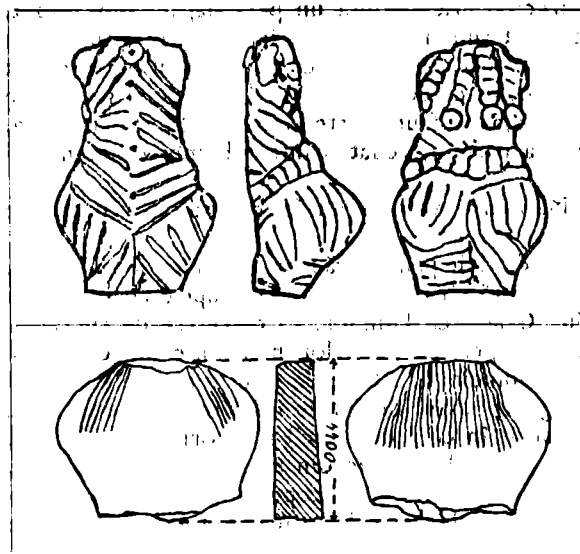
Fig. 7 CULTURE CUCUTENI: Truşeşti (d'après M. Petrescu-Dîmboviţa, OP. CIT., p. 14, fig. 5).

22

Fig. 8 CULTURE CUCUTENI: Truşeşti (d'après M. Petrescu-Dîmboviţa et collab., OP. CIT., p. 21, fig. 13/5).

Fig. 9 CULTURE CUCUTENI: Măldavie (d'après M. Berlescu, OP. CIT., p. 95, pl. XV/2).

Fig. 10 CULTURE SĂLCUȚA: Sălcuța (d'après D. Berclu, OP. CIT., p. 331, fig. 154/1).

În acea vreme, pe întinsul Olteniei, au viețuit comunitățile culturii Sălcuța. Din această arle a fost publicată o singură figură cu redarea modulului de aranjare a părului. Este o figurină de lut ars, reprezentând un personaj feminin în picioare. S-a păstrat numai partea de la brâu până la gât. Prin destul de multe linii incizate subțiri, în parte ondulate, este înfățișat părul pleptănat și răsfirat pe spate. Se cuvine subliniat că o parte din păr este redată și pe porțiunea din fața figurinei, sub forma unor linii resfirate în stînga și dreapta pleptului ²⁰ (fig. 10).

★

Datele prezentate permit să formulăm unele concluzii cu privire la modul cum își pleptănu și aranjau părul oamenii din timpul epocii neolitice de pe teritoriul României.

După cum s-a arătat dispunem de date clare și de unele indicii în acest sens din arealele culturilor: Starčevo-Criș, Vinča, Turdaș, Bolan, Cucuteni, Gumelnița și Sălcuța. Din ariile celorlalte culturi încă nu avem indicii privind pleptănătura.

În majoritatea culturilor amintite femeile pleptănuau părul peste cap. Probabil femeile mai tinere îl resfirau apoi pe spate și în față, numai pe un umăr sau pe amîndoi.

Un alt mod de pleptănătură este cel cu „cărare” pe mijloc cu părul destul de lung pleptănat în părți și lăsat pînă pe umeri.

Unele figurine au pe cap o proeminență (de ex. în aria Aldeni II) care reprezintă, după părerea noastră, părul aranjat în „coc” pe creștet.

Nu mai în aria culturii Cucuteni, în timpul fazei Cucuteni A, este documentat obiceiul de a împleti părul în cozi, lăsate să atîrne pe spate, pînă mai jos de brâu.

Un mod cu totul deosebit de pleptănătură femeiască este indicat pe o figurină din aria culturii Turdaș. În acel caz poate fi vorba de aranjarea părului ca un coc prelung sau de împodobirea capului cu un fel de cunună, cum sînt cele purtate de sărbători de femeile tinere din unele țări slave.

Acestea au fost principalele date despre pleptănătura din timpul epocii neolitice de pe teritoriul României, pe care le-am strîns pînă acum. Fără îndoială că documentarea în această privință se va îmbogăți poate cu unele piese inedite aflate în colecțiile muzeelor și prin cercetările viitoare.

NOTE

1. Ida Kutzian, *A Kőrös-Kultura, Táblák*, Dissertationes Pannonicae, S. II, nr. 23, Budapesta, 1944, p. XLIV/4.

2. Gheorghe Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Planșe, Cluj-Napoca, 1979, pl. X/A/3—5,7.

3. *Ibidem*, pl. X/A-6.

4. Ida Kutzian, op. cit., pl. XLIV/8.

5. *Ibidem*, pl. XLIII/7.

6. Eugen Comșa și Octavian Răuș, *Figurine antropomorfe aparținînd culturii Vinča, descoperite la Zorlențu Mare*, SCIV, 20, 1969, 1, p. 5, fig. 1/10.

7. *Ibidem*, p. 5, fig. 1/11.

8. Miloje Vasić, *Preistoriska Vinča*, I, Beograd, 1932, pl. XXXII.

9. *Ibidem*, pl. IX/25.

10. Gh. Lazarovici, op. cit., pl. XXIV/17.

11. Roska Marton, *Die Sammlung Zsófia von Torma*, Cluj-Kolozsvár, 1941, pl. CII/16.

12. *Ibidem*, pl. CIII/1.

13. de ex. *Ibidem*, pl. CIII/3, 5, 11.

14. *Ibidem*, pl. CXXXVII/10, 12, 15.

15. *Ibidem*, pl. CXXXIX/9.

16. *Ibidem*, pl. CXXXIX/20.

17. *Ibidem*, pl. CXXXIX/15.

18. *Ibidem*, pl. CXL/1.

19. *Ibidem*, pl. CXLI/12.

20. N. Vlassa, *Chronology of the neolithic in Transylvania, in the light of the Tărtăria settlement's stratigraphy*, Dacia, NS, VII, 1963, p. 489, fig. 6/1.

21. *Ibidem*, p. 494, fig. 11 (coloana Petrești-Turdaș).

22. Eugen Comșa, *Săpături de salvare și cercetări de suprafață în regiunea București*, SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 421, fig. 8/1.

23. Vladimir Dumitrescu, *Arta neolitică în România*, București, 1968, fig. 85.

24. M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *Șantierul arheologic Trușești*, SCIV, V, 1954, 1—2, p. 14, fig. 5.

25. M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *Șantierul Trușești*, SCIV, IV, 1953 1—2, p. 21, fig. 13/5.

26. Natalia Berlescu, *Plastica cucuteniană din vechile colecții ale Muzeului de istorie a Moldovei*, *Arheologia Moldovei*, II—III, 1964, p. 95, pl. XV/2.

27. Informație de la Niță Angheliescu, cărula îi mulțumim și pe această cale.

28. Eugen Comșa, *Quelques données sur les*

aiguilles de cuivre découvertes dans l'aire de la civilisation Gumelnița, Dacia, NS, IX, 1965, p. 361—371.

29. D. Berclu, *Contribuții la problemele neoliticului în România. În lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 331, fig. 154/1.

CONSIDERATIONS SUR LA COIFFURE PENDANT L'ÉPOQUE NÉOLITHIQUE SUR LE TERRITOIRE DE LA ROUMANIE

(Résumée)

Chez quelques figurines, appartenant aux cultures: Starčevo-Criș, Vinča, Turdaș, Balan, Cucuteni, Gumelnița et Sălcuța sont représentés les cheveux.

Dans la plupart des cas les femmes des cultures mentionnées plus haut, ont les cheveux peignés vers le dos. Les femmes plus jeunes ont porté des cheveux longs dispersés sur le dos et devant sur les épaules. Une autre coiffure est représentée par les cheveux divisés en deux parties, par une raie.

Quelques figurines ont sur la tête une proéminence, qui d'après nous représente les cheveux arrangés „en coque” sur le sommet de la tête.

Seulement dans l'aire de la culture de Cucuteni (phase Cucuteni A) les femmes ont porté les cheveux en tresses qui ont pendu sur le dos.